

SOCI D'HONOR

Ramon Folch i Guillén, soci d'honor 2019 de la Institució Catalana d'Història Natural**Ramon Folch i Guillén, honour Member 2019 of the ICHN**

Josep Maria Camarasa* & Ramon Maria Masalles**

* Josep Torres, 4, àtic, 1a. 08012 Barcelona. A/e: josepm.camarasa@marimurtra.cat** Departament de Biologia Evolutiva, Ecologia i Ciències Ambientals. Secció de Botànica i Micologia. Facultat de Biologia. Universitat de Barcelona. Avda. Diagonal 643. 08028-Barcelona. A/e: rmassalles@ub.edu

Rebut: 02.12.2019. Acceptat: 09.12.2019. Publicat: 30.12.2019

El passat dia 12 de juny de 2019, en el decurs de l'Assemblea ordinària del curs 2018-2019, la ICHN va atorgar a Ramon Folch i Guillén el títol de Soci d'Honor de l'entitat. Protagonista d'innombrables activitats relacionades amb el nostre país i la nostra cultura (com a activista, promotor, impulsor, organitzador, coordinador, etc.), seguidament donem una visió molt general de la seva activitat científica i cívica, i de la seva dedicació a la Institució, que justifiquen amb escreix aquest reconeixement.

De fet, Ramon Folch és un personatge que no necessita cap mena de presentació. Només cal recordar alguns dels càrrecs de gestió que ha exercit: Director adjunt de la Gran Enciclopèdia Catalana (1970-71); Oficial Major en la constitució del primer Parlament postfranquista de Catalunya (1980); President de la Junta Administrativa de l'Hospital Clínic (1980-1984); Secretari general del Comitè espanyol del Programa MaB (Home i Biosfera) de la UNESCO (1989-1994); Secretari general del *Consejo Asesor Internacional del Foro Latinoamericano de Ciencias Ambientales*; professor de la seva *Càtedra para el Desarrollo Sustentable* (1989-2006) i President del Consell Social de la UPC (2004-2008). Comentarem, sobretot, la seva relació amb la Institució durant la segona meitat del segle passat (des que era professor de Botànica a la UB, que coincideix amb la represa de la ICHN).

D'estudiant ja apuntava maneres. Ell va ser el delegat de curs de tercer de Ciències Biològiques de la Universitat de Barcelona (l'única que hi havia llavors al districte Universitari de Catalunya i Balears), que va assistir a la Caputxinada (9-11 de març de 1966) en representació dels seus companys de curs. I l'any següent, juntament amb Josep M. Camarasa, estudiants tots dos de quart de Biològiques, s'incorporava a la redacció de la Gran Enciclopèdia Catalana, de la qual arribaria a ser director adjunt i fins i tot director efectiu; això fou durant l'empresonament de Jordi Carbonell, per haver-se negat a declarar si no era en català en els interrogatoris de la Brigada Político-Social de la policia franquista en relació amb la tancada d'intel·lectuals a Montserrat del 12 al 14 de desembre de 1970 en protesta per les condemnes a mort dictades contra militants d'ETA en el consell de guerra sumariíssim conegut com a Procés de Burgos.

Figura 1. Ramon Folch amb els seus alumnes de Fanerogàmia (1975) en la sortida de pràctiques a les Muntanyes de Prades. Alguns d'aquests alumnes s'han dedicat professionalment a la Botànica (d'esquerra a dreta: A. M. Romo, J. M. Egea, J. M. Montserrat, E. Carrillo, I. Alvaro, J. M. Ninot) (Fotografia: autor desconegut).

L'any 1968 acabava la llicenciatura en Ciències, secció de Biològiques, i aquell mateix any esdevenia professor ajudant de Botànica a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona on havia estudiat (Fig. 1). L'any 1972 començava a treballar, juntament amb els autors d'aquest escrit i altres companys, en l'estudi del patrimoni natural de la *Comarca de Barcelona y su entorno inmediato* (territori aproximadament coincident amb l'actual Àrea Metropolitana), per encàrrec de la *Comisión de Urbanismo y Servicios comunes de Barcelona y otros municipios*. L'estudi va durar dos anys, i el fet de ser un document pensat per a ésser aplicat a l'ordenació del territori, el primer plantejat des de la perspectiva del patrimoni natural a casa nostra, molt probablement va determinar la seva orientació científica futura.

Aquells anys, la majoria dels professors de la Universitat, i en Ramon entre ells, érem definits per una negació (Professors no numeraris - PNN), fèiem assemblees cada dos per tres, i molt sovint havíem escoltat el Ramon fer una síntesi de la història de Catalunya per convèncer algun col·lega que

Figura 2. Ramon Folch i Lynn Margulis al Museu de la Ciència (avui, Cosmocaixa) durant la presentació (1993) del primer volum de la col·lecció Biosfera (Fotografia: Montse Catalán).

parlar en català no era delictes ni una falta de consideració. Encara més, en començar el curs engegava en català les pràctiques de fanerogàmia que li tocaven, si algú al·legava que no l'entenia passava al castellà, però amb l'advertiment que a partir de gener tothom havia de ser competent per seguir les classes en català; efectivament, en arrencar el segon trimestre reprenia el català a les pràctiques i ja no el deixava. Ho agràfem els que donàvem pràctiques en cursos successius perquè ja no ens calia ni plantejar el tema. I això, uns anys abans que aquell general deixés aquest món!

En Ramon, mentrestant, feia el doctorat amb el suport de la I Borsa d'estudi Ramon Berenguer IV (IEC, 1972) i el juliol del 1976 llegia la tesi: *La flora i la vegetació de les contrades litorals compreses entre el coll d'Alforja i l'Ebre*, publicada el 1980.

Durant aquells anys de professor ajudant i de doctorand, precisament, va tenir un paper decisiu en la resurrecció (o represa, o refundació, ...) de la ICHN, que durant força anys, com l'IEC, va trobar aixopluc als locals d'Omnium Cultural al Palau Dalmaes. Quedava dit, a propòsit d'aquells anys, en el llibre de celebració del centenari de la ICHN: «*aquesta ... refundació de la Institució coincideix amb el període de combativa arrencada que va de 1972 a 1977, els anys que romangué a la Secretaria de la Institució Ramon Folch i Guil·lèn, el Secretari general que, de fet, va conduir i impulsar tot el procés de refundació, a partir del moment que els socis més veterans, que havien assegurat fins llavors la supervivència, ni que fos catacumbària, de la Institució, en posaren a les seves mans el timó... Ramon Folch tenia només 26 anys i era professor no numerari al Departament de Botànica de la Facultat de Ciències de la UB*». En Ramon va ser el secretari de la Junta Gestora provisional (constituïda l'abril del 1972), i del primer Consell Directiu de la segona època de la Institució (escollit el desembre del 1972 per un centenar llarg de socis); però és que al 1976 el nombre de socis ja superava el mig miler! Uns anys més tard (1986-1990) en va ser President.

Figura 3. Ramon Folch i Joaquim Maluquer (1973) dalt del vaixell que els va dur, juntament amb altres professors de la Universitat de Barcelona, a les illes Columbrets (Fotografia: Joaquim Gosàlbez).

I, encara, va ser el secretari de redacció (1973-75) de *Natura, ús o abús. Llibre blanc de la gestió de la Natura als Països Catalans*, presentat per sant Jordi del 1976 i que ha vist dues actualitzacions (1988 i 2019), la darrera en format digital. Tots els que vam participar a la primera edició tenim clar que el llibre no hauria estat possible sense la capacitat organitzativa del Ramon, que va haver de revisar i encaixar (i fondre, en molts casos) els textos que anava rebent. El llibre va representar per a la ICHN, promotora de la publicació, una «carta de presentació» immillorable. Quan el 1996 la Societat Catalana d'Ordenació del Territori va voler fer una tria de les deu aportacions catalanes més importants en el camp de la urbanística i de l'ordenació del territori, una de les triades va ser precisament el Llibre Blanc, al costat d'aportacions tan rellevants com el Pla Cerdà o la divisió territorial de Catalunya de Pau Vila.

El 1975 va deixar la Universitat per passar a dirigir, fins al 1982, el Servei de Medi Ambient de la Diputació de Barcelona, acabat de crear. No ens entretindrem gaire a explicar la seva tasca relacionada amb el coneixement i conservació del medi natural, però convé recordar que va participar en la fundació de DEPANA el 1975, i que els anys 76 i 77 va dirigir la «Campanya per a la Salvaguarda del Territori» del Congrés de Cultura Catalana. I que ha dirigit la *Història Natural dels*

Figura 4. A l'Ajuntament de Montblanc, el dia que va ser nomenat fill adoptiu de la vila (Fotografia: Ramon M. Masalles).

Països Catalans (1983-1992), *Mediterrànies* (1987-1989) i *Biosfera* (1993-1998) (Fig. 2). És autor de més d'una trentena de llibres, entre els que destaquen *La vegetació dels Països Catalans* (1a edició, 1981), volum 10 de la sèrie *Memòries de la Institució Catalana d'Història Natural*; *Comprendre la Natura* (1a edició, 1990), dedicat al seu fill Arnau, o, més recentment, *La sostenibilitat en l'era postindustrial* (2011), *La quimera de créixer* (2014) i *Ambient, territori i paisatge* (amb Josepa Bru, 2016). El 1994 va fundar l'empresa Estudi Ramon Folch & associats, de consultoria ambiental, territorial i urbana des d'una perspectiva sostenibilista, de la qual n'és avui el president. Viatger infatigable (Fig. 3), n'ha dei-

Figura 5. Ramon Folch i Guillén amb el títol de Soci d'Honor de la ICHN lliurat per Jordina Belmonte, presidenta de la Institució. (Fotografia ICHN).

xat testimoni en alguns dels seus llibres, com és ara *La dèria de mirar* (2000).

Ha rebut nombrosos reconeixements: Membre de l'IEC (1978-) en l'especialitat d'ecologia vegetal. Premi d'Honor Lluís Carulla 1990 (Fundació Lluís Carulla). Medalla Narcís Monturiol de la Generalitat de Catalunya al mèrit científic i tecnològic (1991), Premi Alzina 1992 (Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa), Premi Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya (1995) i Premi Ciutat de Barcelona (2004). Per Sant Jordi del 2013 l'Ajuntament de Montblanc el va declarar fill adoptiu (Fig. 4).

Resumint, el servei al país i el bon ús del patrimoni natural són i han estat el nord de l'activitat del Ramon, que mai s'ha tancat a la torre d'ivori on diu que s'amaguen els científics, sinó que ha dut a terme una feina d'alta divulgació d'extraordinària qualitat. Ja hem vist que és capaç de fer moltes coses alhora, i fer-les totes de manera brillant. I tot amb un domini de la llengua envejable, en el sentit més estricte (i més sa) de la paraula enveja. La ICHN, en nomenar-lo soci d'honor (Fig. 5), ha volgut mostrar el seu agraïment per tot el temps que li ha dedicat i per la molta feina ben feta i l'energia que li ha regalat, alhora que reconeix la seva trajectòria científica i cívica.